

Mali

Primer relativno stabilnega političnega in gospodarskega razvoja sahelske države

IZVLEČEK

Prispevek predstavlja nekatere geografske poteze Malija, ene najrevnejših držav v Afriki in na svetu. Članek za uvodom in kratkim naravnogeografskim okvirom namenja posebno pozornost notranji delti reke Niger in namakalnemu projektu Office du Niger, novjšemu političnemu razvoju in relativni politični stabilnosti ter splošni oceni gospodarskih razmer.

Ključne besede: Mali, Afrika, Sahel, regionalna geografija, politična geografija, geografija turizma.

ABSTRACT

Mali – an Example of Relatively Stable Political and Economic Development of the Underdeveloped Sahelian Country

The article presents some geographical features of Mali, one of the most underdeveloped countries in the Africa and in the world. After the foreward and short physical geographical framework of the country a special attention is focused on the inner delta of river Niger, on political development and relative political stability and on general estimation of economic conditions.

Key words: Mali, Africa, Sahel, regional geography, political geography, geography of tourism.

Avtor besedila in fotografij:

JURIJ SENEGAČNIK, dr. geografskih znanosti

Modrijan založba, d. o. o., Slovenija

E-pošta: senegacnik4@siol.net

COBISS I.04 strokovni članek

Po vseh statistikah sodi Mali med najrevnejše države v Afriki in na svetu sploh. Human Development Report, ki ga vsako leto izdajajo Združeni narodi, ga je leta 2005 uvrstil na 173 mesto med 177 državami, za katere so bili na voljo primerljivi podatki (4). Država z 12,3 milijona prebivalcev (ocena za leto 2007), v kateri se število prebivalcev na leto v povprečju poveča za 2,9 %, ima 32 % urbanega prebivalstva, celotno rodnost 6,6, pričakovano življenjsko dobo 46 let in 23 % (31,1 % moških in 15,6 % žensk) pismenega prebivalstva (6). Vsi ti kazalci razodevajo zelo šibko gospodarsko razvitost, vendar jih moramo kljub temu jemati zgolj kot (neobhodno) statistiko in ne kot neko edino zveličavno merilo za vtis o državi.

Nasproti kategoriji finančnega kapitala, ki ga Maliju brez dvoma manjka, lahko namreč postavimo tudi kategorijo t.i. družbenega oz. socialnega kapitala, ki pa ga ima ta država v izobilju. Slednjega kapitala se ne da izraziti v suhoparnih statistikah o BDP ali državnem dolgu, saj se nanaša na kulturne, duhovne in občečloveške vrednote, pri čemer je vzajemno delovanje med ljudmi pomembnejše od individualnega materialnega bogastva. V tem pogledu Mali ni "bogata država z revnimi ljudmi", ampak "revna država z bogatimi ljudmi".

Na osnovi močnih zgodovinskih vezi, neugodnih naravnih možnosti in trdih pogojev za življenje, so odnosi med različnimi skupnostmi in sosedmi osnovani na medsebojnem spoštovanju in neodvisnosti. Zelo je razvit občutek pripadnosti, tako dru-

žini kot skupnosti, ki je močnejši od delitev na etnični osnovi (10). (Izjemo v tem pogledu predstavlja vprašanje Tuaregov na severu države.)

Kljub nekaterim poraznim statističnim podatkom lahko tako Mali v smislu občečloveških vrednot zahodnemu obiskovalcu razodene pravo bogastvo, ki ga v povsem individualizirani zahodni družbi ne more več najti. Na žalost sodobne družbene znanosti, vključno z geografijo, nimajo na voljo ustreznih kazalcev, da bi tovrsten kapital sploh dodobra zaznale, kaj šele, da bi ga bile sposobne ustrezno izmeriti in vrednotiti. Zazna ga lahko le tisti obiskovalec države, ki stopi v stik s tamkajšnjim prebivalstvom.

Naravnogeografski okvir

Mali je ena od afriških držav brez dostopa do svetovnega morja, kar ga glede prometne povezanosti s svetom takoj postavlja v slabši izhodiščni položaj. Nekatere glavne trgovske poti do zunanjega sveta so bile zaradi kriznih razmer v sosednjih državah v zadnjih desetletjih že večkrat ovirane ali celo zaprte.

Malijsko površje je povečini del močno uravnanega afriškega ščita s posameznimi deli, ki se komaj dvigujejo nad 1000 m. Najpomembnejša tektonska udorina je notranja delta Nigra, ki se nahaja v zgornjem toku reke, preden le-ta naredi velikanski zavoj proti jugovzhodu. Med dvignjenimi deli površja je najbolj znana planota Bandiagara, poznana tudi kot Dogonska planota, ki je proti jugu oz. jugovzhodu dobesedno odrezana z izrazito, nekaj sto metrov visoko strukturno stopnjo. Ta se vleče na velikanski razdalji okoli 135 km. Predstavlja edinstveno naravno in tudi kulturno znamenitost v svetovnem merilu, saj se je prav v njenem naravnem zavetju pod stenami naselilo ljudstvo Dogonov z edinstvenimi bivališči, ohranjenimi do danes.

Slika 1: Ostanki skrivnostnih bivališč Dogonov v zavetju strukturne stopnje Bandiagara (foto: Jurij Senegačnik).

Slika 2: Rečno pristanišče na Nigru v mestu Mopti (foto: Jurij Senegačnik).

Mali je država treh izrazitih podnebnih in vegetacijskih pasov. Prvi pas, južno od črte Kayes – San, je t.i. *sudanski pas*. Zavzema okoli 20 % površja. Tam pade od 500 do 1500 mm padavin, deževna doba pa traja od 5 do 8 mesecev. Rastlinstvo je savansko, pri čemer ima pokrajina proti jugu vse več značilnosti izrazite gozdne savane. Severno od sudanskega se razteza *sahelski pas*, in sicer vse do črte Timbuktu – Gao – Ménaka. Višina padavin ne presega 600 mm. Deževna doba, če jo lahko zaradi nestabilnosti padavin sploh tako imenujemo, traja le tri mesece, in sicer od julija do septembra. Tamkajšnje rastlinstvo včasih označujejo kot tropsko stepo, vendar moramo vedeti, da sahelsko rastlinstvo dejansko ne daje nekega enotnega videza. V večini gre za bolj ali manj nizko travinje, ki je ponekod prekinjeno s peskom, gručcem ali tudi golim skalovjem, drugod pa ga prerašča grmičevje ali sorazmerno gosto posejana drevesa. Sahel tako obiskovalcu ne deluje kot nek vegetacijsko enoten pas, ampak prej kot nekakšna kombinacija ali mozaik različnih ekotopov. Drevje se pojavlja predvsem tam, kjer je talna voda blizu površja, sicer pa so za vse sahelske grmovne in drevesne rastline značilne globoke korenine. Tretji pas je saharski pas s pretežno gručnato puščavo na

severu države, kjer višina padavin ne presega 100 mm. Dežuje praviloma poleti, vendar se lahko zaporedoma izmenja več let brez padavin (8).

Nigrova delta in projekt Office du Niger

Naravno okolje v sahelskem pasu praviloma nudi le manj ugodne možnosti za človekovo poselitev. Ne glede na to pa se znotraj tega pasu nahajata dve območji, kjer to splošno pravilo ne velja (več). Prvo je notranja delta Nigra, drugo pa območje projekta Office du Niger.

V nasprotju s splošnim prepričanjem ime reke Niger nima zveze s črno barvo, ampak prihaja iz berberščine in pomeni "reko vseh rek". Kar tri četrtine Malijcev živi na območju rečnega toka te izredno pomembne reke. Pomembnejši izjemi sta le večji mesti Bamako in Kayes. Reka Niger izvira v namočenem masivu Fouta Djallon v sosednji Gvineji. Prečka velik del Malija, kjer pri Timbuktuju, kmalu za vstopom v Saharo, počasi

zavije nazaj proti vlažnejšim območjem. Obliko njegovega velikanskega zavoja primerjajo z obliko kamelje grbe. Reka ne prinaša le vode za namakanje iz vlažnega savanskega v sušni sahelski pas in tako omogoča kmetijstvo, ampak predstavlja tudi pomembno prometno pot, največji ribolovni rezervoar v Zahodni Afriki in ne nazadnje tudi turistično znamenitost. Na širšem območju okoli Moptija je rečna "dolina" široka okoli 200, dolga pa okoli 500 km. Zaradi povsem ravnega površja se Niger tu razcepi v številne rokave, ki se po nekaj sto kilometrih spet združijo. To območje označujejo z izrazom notranja delta. V času poplav v poletno-jesenski deževni dobi, ki traja okoli 4 mesece, se notranja delta iz rokavov in manjših jezer spremeni v velikansko jezero s površino okoli 20.000 km². Nanašanje rodovitnih rečnih nanosov v tem času številni primerjajo s sorodnim dogajanjem ob Nilu. Niger je za Mali prav takšen "blagoslov z neba" kot je Nil za Egipt. Brez te reke tudi današnjega Malija ne bi bilo (1, 8).

Na nek način sodi na širše območje Nigrove delte oz. na njen začetek tudi teritorij od mesta Ségou proti severu proti mavretanski meji, kjer so Francozi pod vodstvom inženirja E. Bélina leta 1932 začeli s tedaj

naravnost utopičnim projektom Office du Niger. Njegov namen je bil v 50. letih narediti velikansko namakalno območje s površino skoraj milijon ha, na katerem bi več kot polovico površja namenili pridelavi bombaža. Na ta način bi francoska tekstilna industrija ne bila več odvisna od uvoza iz ZDA. Drugi cilj na tem območju pa je bil s pridelavo riža ustvariti nekakšno žitnico Zahodne Afrike. Projekt so zastavili tako, da so del vode iz Nigra preusmerili v dva (že v geološki preteklosti) opuščena rokava, ter zgradili več nasipov, jezov in kanalov. Projekt – razen stroškov – ni dajal otipljivih rezultatov vse do osemdesetih let, ko je med letoma 1983 in 1994 prišlo do pravega preobrata. Z vrsto tehnoloških in gospodarskih ukrepov ter ob pomoči iz tujine, pri čemer je treba še posebej izpostaviti tehnološko pomoč iz Nizozemske, se je v letih 1989 – 2003 pridelek riža povečal za petkrat, hektarski donos pa od 1,5 t/ha leta 1970 na 7 t/ha leta 2000. Z uvajanjem visokorodnih vrst riža so v Maliju na tem območju dosegli podobne rezultate, kot jih je dala zelena revolucija ponekod v Aziji (5, 7, 11, 12). Leta 1990 je Maliju tudi po zaslugi tega preobrata po obdobju hudih suš ponovno uspelo doseči prehrambeno samozadostnost (10).

Slika 3: Prizor iz predelovalnice bombaža v mestu Koutiala (foto: Jurij Senegačnik).

Slika 4: Priprava hrane na odprtem ognjišču pred hišo (foto: Jurij Senegačnik).

Slika 5: Tržnica pred največjo mošejo iz blata na svetu v mestu Djenné (foto: Jurij Senegačnik).

Pot do večstrankarske demokracije in relativne politične stabilnosti

V obdobju kolonializma je bil Mali del Francoskega Sudana, ki je leta 1958 dobil popolno notranjo avtonomijo, leta 1959 pa se je s Senegalom združil v Federacijo Mali. Zaradi izstopa Senegala je federacija že leta 1960 razpadla, predsednik nove neodvisne države Mali pa je postal M. Keita. Ta je začasno prekinil vezi s frankofonsko skupnostjo, se močno naslonil na Sovjetsko zvezo in po njenem zgledu uvedel socialistično plansko gospodarstvo. Leta 1968 ga je z vojaškim udarom strmoglavila skupina častnikov pod vodstvom M. Traoréja, ki je potem kot predsednik z avtoritarnim režimom vladal vse do leta 1990. Postopoma je uvedel nekaj reform in začel ponovno uvajati tržno gospodarstvo, z Mednarodnim denarnim skladom pa je podpisal dogovor o strukturnih prilagoditvenih programih, ki so med prebivalstvom povzročili precej nezadovoljstva. Temu se je sredi osemdesetih let pridružil še upor Tuaregov na severu, ki so v času katastrofalnih suš emigrirali v Libijo in Alžirijo,

sedaj pa so se začeli vračati domov. Tuaregi so leta 1990 napadli mesto Ménako ob meji z Nigrom, kar je v dveh severnih provincah povzročilo izredno stanje. Traoréjev režim je leta 1991 z uporniki v Alžiriji podpisal sporazum, ki pa ni imel trajne veljave.

Razpad socializma v vzhodnem delu Evrope je v Maliju leta 1991 vzbudil protirežimske demonstracije, na katerih je vojska ubila več kot 100 protestnikov. Tedaj je skupina častnikov pod vodstvom A. T. Touréja z vojaškim udarom odstranila M. Traoréja in ustanovila začasni komite narodne rešitve, ki so ga povečini sestavljali civilisti. Mali je dobil prehodno civilno vladno in novo ustavo, s katero so uvedli večstrankarski sistem. Na prvih predsedniških volitvah leta 1992 Touré kljub svoji prej pomembni vlogi ni nastopil. Za predsednika je bil izvoljen A. O. Konaré, ki je na ponovnih predsedniških volitvah leta 1997 dobil še en mandat. Ne glede na nadaljevanje upora oboroženih Tuaregov na severu (v letih 1990 - 96) in ne glede na medstrankarska trenja je Konaré izpeljal svoj drugi predsedniški mandat do konca. Ker mu ustava tretjega nastopa ni dovoljevala, na volitvah leta 2002 ni več nastopil. Kot predsedniški kandidat

pa je na prizorišče ponovno stopil A. T. Touré – tokrat kot civilist – in zmagal. Volitve 2002 so tako pomenile prvi malijski uspešen prehod od enega demokratično izvoljenega predsednika do drugega in postale zgled tudi za nekatere druge države ti. tretjega sveta.

Čeprav je vlada večkrat podpisala mirovne dogovore z upornimi Tuaregi in sprejela vrsto njim naklonjenih ukrepov (ustanovitev nove administrativne regije Kidal, demilitarizacija severa države, vključevanje tuareških bojnikov v malijske oborožene sile ipd.), se stanje ni povsem umirilo. Občasna trenja so kulminirala s tuareškim napadom na mesto Kidal na severovzhodu države leta 2006. Sicer pa v drugih delih države kljub veliki etnični heterogenosti ni tovrstnih problemov in lahko celoten političen položaj označimo kot relativno stabilen. O tem nam govori tudi podatek, da je bil A. T. Touré na volitvah leta 2007 ponovno izvoljen za predsednika (3, 13, 14).

"Krhka" stabilnost gospodarskega razvoja

V letih takoj po osamosvojitvi je Mali uvedel socialistično plansko gospodarstvo, katerega učinki niso bili ravno vzpodbudni. Zato so že po slabem desetletju začeli postopoma ponovno uvajati elemente tržnega gospodarstva. V osemdesetih letih (1982 in 1989) je država sprejela strukturne prilagoditvene programe, ki sta jih narekovala Svetovna banka in Mednarodni monetarni sklad. V obdobju 1988 – 96 je potekala obsežna privatizacija gospodarstva, s katero so privatizirali 16 pomembnih državnih podjetij (oskrba z elektriko in vodo, tekstilna industrija), precejšnje število podjetij pa so prestrukturirali (12, 13, 15).

Malijsko gospodarstvo še vedno ostaja močno odvisno od zunanje pomoči in je zaradi nihanja cene zlata in bombaža na svetovnem tržišču zelo ranljivo. Ta dva artikla namreč predstavljata veliko večino malijskega izvoza. Ravno tako je gospodarstvo zelo ranljivo tudi zaradi suš, omejenega obsega izvoznih artiklov ter odvisnosti od uvoza. Zaradi uspešne implementacije strukturnih prilagoditvenih programov si je država pridobila zaupanje mednarodnih ustanov in postala zanimiva za tuja vlaganja. V obdobju 1996 – 2006 je gospodarska rast v povprečju letno znašala kar 5 %. Vse to je avtorje nekaterih študij o Afriki napeljalo na oceno, da bi Mali lahko uvrstili med t.i. afriške zgodbe o uspehu (2).

Ne glede na takšne ocene velja poudariti, da državno gospodarstvo povečini še vedno temelji na samooskrbnem kmetijstvu in pašni živinoreji. 80 % prebivalstva je odvisnega od kmetijstva in ribolova. Skoraj vse gospodarske dejavnosti so zgoščene okoli reke Niger, kar 65 % površja pa predstavljata puščava in polpuščava (3). Po podatkih Svetovne banke 36 % BDP prispevajo primarne dejavnosti, ki zaposlujejo tudi 37,9 % delovne sile (leta 2005). Mali je vodilni pridelovalec bombaža v podsaharski Afriki, ta artikel pa prispeva 38 % državnega izvoza. Drugi izvozni pridelki so še arašidi, zelenjava in mango. Glavne samooskrbne kulture pa so proso, riž, koruza in sladki krompir. Nekatere žitarice morajo še vedno uvažati. Živinoreja in ribolov pomebno prispevata k domači oskrbi s hrano, živinorejski proizvodi pa predstavljajo tudi 4,7 % izvoza (9).

Industrija z rudarstvom in gradbeništvom prispeva 24,2 % BDP in zaposluje 15 % delovne sile. Rudarstvo prispeva k BDP 8,6 %, vendar je v njem zaposlenih le 0,4 % delovne sile. Pomen tega gospodarskega sektorja je močno porasel z izkoriščanjem zaloga zlata.

Slika 6: Mlade Malijske že zgodaj začnejo z nošnjo otrok na hrbtu (foto: Jurij Senegačnik).

Slika 7: Vodotok v pokrajini Sikasso na jugu Malija (foto: Jurij Senegačnik).

Ta kovina je leta 2004 predstavljala 55,8 % vsega izvoza. Mali je od devetdesetih let dalje postal za Južno Afriko in Gano eden najpomembnejših afriških proizvajalcev zlata. Sicer pa so vse glavne industrijske dejavnosti povezane s kmetijstvom. Gre predvsem za predelavo bombaža, riža in sladkorja (9).

Storitvene dejavnosti so leta 2005 prispevale 39,8 % BDP in zaposlovale 38,3 % delovne sile. Delež BDP pri storitvah narašča hitreje kot pri drugih dejavnostih (9). Turizem zaenkrat predstavlja relativno nepomemben del malijskega gospodarstva, vendar ima država zanj kar nekaj ugodnih potencialov. Predstavljajo jih narodni parki, starodavna mesta, arheološka nahajališča, kulturni festivali, etnična raznolikost, križarjenja po Nigru in čudovite puščavske pokrajine (13). Seveda je treba k temu prišteti tudi nadvse gostoljubno prebivalstvo. Bilanca turističnega obiska je v zadnjih letih pozitivna tudi zaradi relativne politične stabilnosti. Leta 1992 je državo obiskalo 37.000 tujih turistov, leta 2001 pa že 150.000. Pomemben impulz k razvoju turizma je prispevala organizacija vseafriškega nogometnega prvenstva leta 2002. Najbolj priljubljena so različna krožna potovanja

po državi, ki vključujejo prestolnico Bamako, potem pa vodijo prek mest Ségou in Djenné do Moptija, ki je izhodišče za izlete ali trekinge v skrivnostno deželo Dogonov. Poseben turističen sloves ima tudi staro saharsko mesto Timbuktu.

Sklepne misli

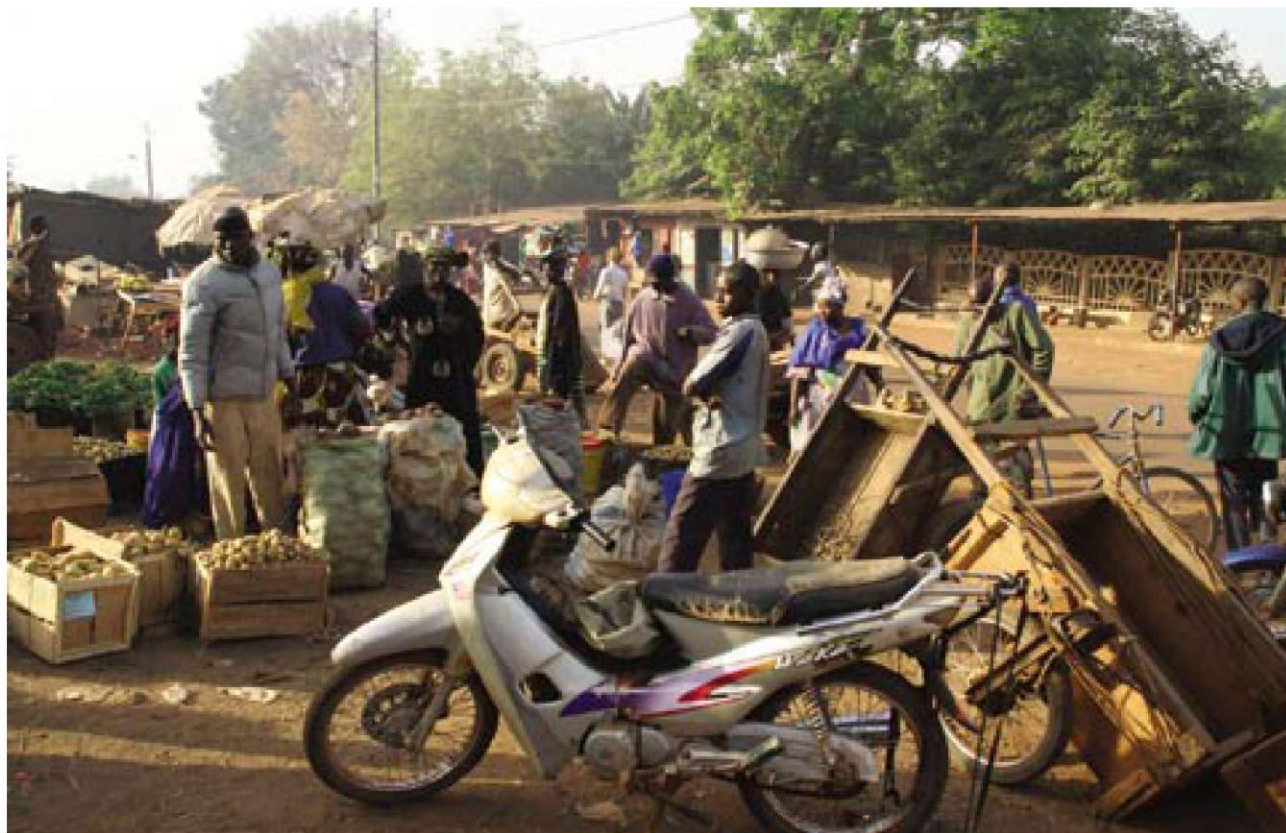
Mali po različnih statistikah sodi med najrevnejše države v podsaharski Afriki in na svetu. Po drugi strani lahko tujec v državi zlahka zazna obilico ti. družbenega kapitala, ki se nanaša na kulturne, duhovne in občečloveške vrednote. Mali je naravnost zaslovel prav po tem kapitalu, zato ne preseneča, da postaja iz leta v leto bolj priljubljena turistična destinacija. Obiskati ga želijo turisti, ki ne marajo množičnega turizma, ampak predvsem stik z dokaj neokrnjeno naravo in dobro ohranjeno kulturno dediščino.

K vse večjemu zanimanju za to državo v svetu zagotovo prispevata tudi relativna politična in gospodarska stabilnost. Čeprav se je država še dolgo po osamosvojitvi soočala z vojaškim režimom, je po letu 1990 uspešno

Slika 8: Prodaja sušenih rib iz Nigra v mestu Mopti (foto: Jurij Senegačnik).

Slika 9: Prizor s tržnice v mestu Sikasso (foto: Jurij Senegačnik).

avedla večstrankarsko demokracijo, kar je med drugim dokazala tudi s prvim preходом od enega demokratično izvoljenega predsednika do drugega. Čeprav je gospodarstvo zaradi suš in monostrukturne usmerjenosti dokaj ranljivo, država že celo desetletje beleži

dokaj visoko gospodarsko rast. Ne glede na to pa Mali v bližnji prihodnosti ne more pričakovati hitrega izhoda iz gospodarske zaostalosti, ampak prej počasno oziroma postopno rast, pri kateri pa se bo zagotovo odrazila tudi sedanja kriza svetovnega gospodarstva.

Viri in literatura

1. Andriamirado, S., Andriamirado, V. 1997: Mali Today. Les Éditions du Jaguar.
2. Ayittey, G. B. N. 2005: Africa Unchained. The Blueprint for Africa's Future. Palgrave Macmillan, New York.
3. Country Profile: Mali, January 2005. Library of Congress, Federal Research Division.
4. Human Development Report. Mali, 2005. United Nations Development Programme, New York.
5. Krings, T. 2006: Sahelländer. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt.
6. Mali. Epidemiological Fact Sheet on HIV and AIDS. WHO, Geneva, 2008.
7. Reij, C., Steeds, D. 2003: Success Stories in Africa's Drylands: Supporting Advocates and Answering Skeptics. Centre for International Cooperation, Vrije Universiteit Amsterdam, Amsterdam.
8. Sanogo, M. et al. 1994: Géographie 6e année. Edicef/Librairie nouvelle, Bamako.
9. The Europa World Yearbook 2007. Volume II. Routledge, London in New York.
10. Velton, R. 2005: Mali. The Bradt Travel Guide. Bradt Publications, Chalfont St Peter.
11. Medmrežje 1: <https://www.sjsu.edu/faculty/watkins/officeduniger.htm> (citirano 16. 8. 2008)
12. Medmrežje 2: <https://www.worldbank.org/afr/findings/english/find61.htm> (citirano 16. 8. 2008)
13. Medmrežje 3: <http://www.state.gov/r/pa/ei/bgn/2828.htm> (citirano 31. 1. 2008)
14. Medmrežje 4: http://news.bbc.co.uk/1/hi/world/africa/country_profiles/1021454.stm (citirano 31. 1. 2008)
15. Medmrežje 5: <http://www.tlq.ulaval.ca/AXL/AFRIQUE/mali.htm> (citirano 31. 1. 2008)